

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1 (4) 2024

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 1(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори. сиёсий фанлар номзоди. профессор.

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети Тарих факултети доценти

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гўлнора Абдукаҳхаровна –
т

Гурдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна - педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;
Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Электрон журнал **1368-сонли гувоҳнома** билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEM S TEAM” масъулияти чекланган жамияти.

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Mustafoyev Abubakr Muhiddin o'g'li</i> XIII VA XIV-ASRDA YASHAB IJOD ETGAN BUXORO FAQIHLARI VA ULARNING ASARLARI TAVSIFI (1-qism).....	9-14
<i>Mirzayev Avazbek</i> ANDIJON TAJRIBA PAXTA DALASI TARIXINING ARXIV HUJJATLARIDA YORITILISHI	15-21
<i>Алиджанова Лазизахон Аббасовна</i> ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАРДА ДИН ВА ТАБОБАТ МАСАЛАСИНИ ЎРГАНИШДАГИ ЁНДАШУВЛАР	22-28
<i>Sobirov Sardorbek Abdusattor o'g'li</i> XIX-ASRNING IKKINCHI YARMIDA SHARQIY TURKISTONDA ROSSIYA VA BRITANIYA IMPERIYALARI RAQOVATI	29-34
<i>Джалолов Бахром Джамолович</i> СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДА “ПАХТАЯККАҲОКИМЛИГИ” СИЁСАТИ ВА БОЛАЛАРГА КЎРСАТГАН ТАЪСИРИ	35-39
<i>Махматкулова Нозикой Чориёевна</i> О'ЗБЕКИСТОНДА XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA IRRIGATSIYA-MELIORATSIYA VA QISHLOQ XO'JALIGINI MEKANIZATSIYALASH SOHASIDA YURITILGAN KADRLAR SIYOSATI	40-45
<i>Ochilov Farhod</i> О'ЗБЕКИСТОНДА О'ZINI О'ZI BOSHQARISH ORGANLARINING АНОЛИНИ ИЖТИМОИЙ НИМОYA QILISHDAGI FAOLIYATI	46-52
<i>Ҳамроева Нодира Нормуродовна</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЕР-СУВ ИСЛОҲОТИ ЖАРАЁНИДА ИЖТИМОИЙ МУОММОЛАР	53-58
<i>Мамажонов Алишер, Алишеров Абдувоҳид Алишерович</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ГИДРОЭЛЕКТР СТАНЦИЯЛАРНИНГ БАРПО ЭТИЛИШИ ТАРИХИ	59-65
<i>Tursunov Ravshan Normuratovich</i> XIX-ASRNING IKKINCHI YARMI – XX-ASR BOSHIDA TURKISTON O'LKASIDA SODIR BOLGAN ZILZILALAR TARIXIGA BIR NAZAR	66-71

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Умурзакова Мўътабархон Нодир қизи</i> СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАСИНИ ТИББИЙ СУҒУРТА АСОСИДА МОЛИЯЛАШТИРИШ МОДЕЛИ	72-78
<i>Ro'zmetov Bahodir Shomurotovich</i> TURIZMDA XIZMATLAR MOHIYATI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDAGI O'RNI	79-90
<i>Shanazarova Nilufar Baratovna</i> MILLIY IQTISODIYOTDA TRANSPORTNING АНАМИYATI	91-99
<i>Рахимов Ойбек Бахтиёрович</i> АВТОТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ МОХИЯТИ	100-109

<i>Болтаев Нурали Шираматович</i> АГРАР ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА КАДРЛАР САЛОҲИЯТИНИ БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ АСОСИДА КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШНИНГ ЙЎНАЛИШЛАРИ	110-118
<i>Эрханов Муҳаммаджон Абсайитович</i> ДАВЛАТНИНГ ХАЛҚАРО РЕЙТИНГ ВА ИНДЕКСЛАРДАГИ ЎРНИНИ ЯХШИЛАШДА ИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИКНИНГ ЎРНИ	119-124
<i>Жураева Гульзира</i> АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛЕ И УСЛУГАХ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ	125-130
<i>Akbarov Husan O'zbekxonovich</i> BOG'DORCHILIKDA TEXNIK SAMARADORLIKNI TAHLIL ETISHNING PARAMETRIK VA NOPARAMETRIK USULLARI	131-136
<i>Yaqubova Yulduz Raimovna</i> KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING ISHLAB CHIQRISHINI SAMARALI AMALGA OSHIRISH KO'RSATKICHLARI	137-147
<i>Рахимбаев Акмал Азатбоевич</i> ЎЗБЕКИСТОН ҲУДУДЛАРИНИ САНОАТГА ИХТИСОСЛАШУВ ДАРАЖАСИНИ ТАРМОҚЛАР БЎЙИЧА АНИҚЛАШ	148-157
<i>Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li</i> SAMARALI SOLIQ SIYOSATI-INNOVATSION RIVOJLANISHGA O'TISHNING ASOSIY SHARTI	158-170
09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> БАҲОУДДИН НАҚШБАНД РУБОЙЛАРИНИ ШАРҲЛАГАН АЛЛОМА	171-175
<i>Шарифходжаева Наргиза Абдуманноновна</i> ФИЛОСОФИЯ СВОБОДЫ, РАВЕНСТВА И СОЦИАЛЬНОЙ СПРАВЕДЛИВОСТИ МУХАММАДА АЛИ ДЖИННЫ	176-181
<i>Nasimov Azizbek Azimovich</i> АХВОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА АХЛОҚИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ МОНИЯТИ	182-186
<i>Norkulov Olim Nasimovich</i> GLOBALLASHUV JARAYONIDA MIGRATSIYANING AHOLI AXLOQIY QADRIYATLARIGA TA'SIRI	187-191
<i>Хасанов Бобуржон Хакимович</i> ОММАВИЙ НОРОЗИЛИКЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	192-197
<i>Quratboyev Alisher Maxsudovich</i> YANGI O'ZBEKISTON VA IJTIMOY DAVLATCHILIK	198-204
<i>Raxmonberdiyev Islombek Ilxom o'gli</i> SIVILIZATSIYALAR TARAQQIYOTIDA MADANIYATLAR TO'QNASHUVINING IJTIMOY- FALSAFIY AHAMIYATI (Samyuel F. Xantingtonning "Sivilizatsiyalar to'qnashuvi" asari asosida).....	205-214

<i>Shukurov Orif Jumaboyevich</i> JAMIYATDA YOSHLARNING IJTIMOYIY AKTIVLIGINI OSHIRISH XUSUSIYATLARI VA TAMOYILLARI	215-219
10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Akhmedov Oybek Saporbayevich</i> THEORETICAL OVERVIEW OF THE DEFINITION “TERM” AND “TERMINOLOGY” IN LINGUISTIC SURVEYS	220-227
<i>Ravshanova Gulrukhbegim Qaxramon qizi</i> ЯНГИ ЎЗБЕК ШЕЪРИЯТИДА ҲАЖВНАВИСЛИК АНЪАНАСИ	228-232
<i>Ortiqova Mavluda Nurmahammadovna</i> AQOID ILMIDA KAROMAT TUSHUNCHASI VA BADIY ADABIYOTDAGI TALQINI	233-237
<i>Uliqova Mavludaxon</i> “QON-QARINDOSH” KONSEPTINI FONETIK-FONOLOGIK SATHDA NAMOYON BO’LISHI	238-243
<i>Rahmonov Asror ibni Nusrat</i> HERMANN HESSE HAYOTI, IJODI VA ADABIYOTDAGI O’RNI	244-252
<i>Raxmatova Dilafruz Nusratilloevna</i> SAMARQAND JADIDCHILIK MAKTABI VAKILLARI ASARLARINING TIL XUSUSIYATI	253-258
<i>Djuraeva Muxlisa Shadiyarovna</i> INGLIZ VA O’ZBEK TILLARIDA OILAVIY NUTQDAGI IJTIMOYIY-MADANIY FARQLAR	259-265
<i>Vokhidova Tamanno Saidjonovna</i> MEDIALINGUISTICS AS A MODERN SCIENTIFIC DIRECTION	266-271
<i>Djurayeva Shahlo G’ulom qizi, Sattarova Ismigul Baxtiyorovna</i> INGLIZ ADABIYOTLARIDA KIRITMA BIRLIKLARINING BADIY SEMANTIKASI	272-277
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Uzakova Go’zal Sharipovna</i> O’ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA “YASHIL QURILISH”NI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY MASALALARI	278-286
<i>Murzaev Shuxrat Shavkatovich</i> СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ КАТЕГОРИИ ПРАВОПОНИМАНИЯ	287-293
<i>Qosimov Botirjon Ma’rufjon o’g’li</i> SUD HOKIMIYATINING MOLIYAVIY MUSTAQILLIGI: KONSTITUTSIYAVIY TAHLIL	294-301
<i>Islombek Abdikhakimov</i> QUANTUM COMPUTING AND LEGAL READINESS FOR E-GOVERNMENT SERVICES	302-309
<i>Hodjaeva Shirinxon Olimxon kizi</i> ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СУДЕБНОЙ СИСТЕМЕ	310-315
<i>Jiyenbayev Bahadir Ospanovich</i> EKOLOGIK AUDITNI HUQUQIY TA’MINLASHNING AYRIM XUSUSIYATLARI: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA	316-322
<i>Aliшаев Собир Турсунбоевич</i> СУД ҲУКМИНИ ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА РАҚАМЛАШТИРИШ ИМКОНИАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	323-329

Адембаев Аралбай Куралбаевич

АЙРИМ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ЖИНОЯТ ҚОНУНЛАРИДА ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИ
ҲАРАКАТИ ЁКИ УЛАРДАН ФЙДАЛАНИШ ХАВФСИЗЛИГИ ҚОЙДАЛАРИНИ БУЗИШ УЧУН
ЖАВОБГАРЛИК МАСАЛАЛАРИ 330-339

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Матенов Рашид Бекимбетович, Анатолий Викторович Тряпельников

ЮРИДИЧЕСКИЙ ТЕКСТ КАК ОБЪЕКТ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ-
ЮРИСТОВ: ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖОТРАСЛЕВЫЕ
ПЕРСПЕКТИВЫ 340-346

Хаййева Ирода Адамбаевна

TALABALARGA ZAMONAVIY O'ZBEK SHE'RIYATI VA FOLKLOR MUNOSABATINI
TUSHUNTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI 347-351

Ayatov Raximberdi Ibragimovich

XORIJIIY TILDA TURIZM VA MEHMONXONA BIZNESI SOHASIGA OID SO'Z VA IBORALARNI
O'QITISHDA TIL KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH 352-357

Saidova Dilobar Ikrambayevna

MEHRIBONLIK UYLARI TARBIYALANUVCHILARIDA IJTIMOIIY XULQ-ATVORNI
RIVOJLANTIRISH ZARURATI 358-361

Eshqobilov Elmurod Menglimurod o'g'li

KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHISINING
KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH
METODIKASI 362-367

Ҳамдамова Шахноза Юсупалиевна

ТИББИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ФАНЛАРАРО ИНТЕГРАЦИОН ЁНДАДАШУВ АСОСИДА
ТАЛАБАЛАРНИ КАСБИЙ ЛАЁҚАТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ 368-375

Janonova Sitora Berdinazarovna

ТА'ЛИМ ВА ТАРБИYA ТАРАҚҚИYOTИДА КОММУНИКАТИV КОМПЕТЕНСИYA
TUSHUNCHASINING O'RNI 376-381

Турсунбоева Мухлиса Анвар қизи

ТАБИИЙ ФАНЛАР ФАКУЛЬТЕТЛАРИДА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ КАСБГА
ЙЎНАЛТИРИЛГАНЛИК АСОСИДА ЎҚИТИШ ПЕДАГОГИК МУАММО
СИФАТИДА 382-387

Bakhadirova Shoxina Nadir kizi

INGLIZ TILIDA GAPIRISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN MASHQ VA
TOPSHIRIQLARNI ONLINE KO'RINISHDA O'QITISH 388-392

Qurbonova O'lmasoy Usmonovna, Niyozova Shohista Nusratilloevna

OILA BARQARORLIGINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK OMILLARI 393-397

Xudayberdiyeva Mahliyo Zayniddin qizi

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV ASOSIDA KASBIY SIFATLARINI
RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI VA INNOVATSION
METODLARI 398-403

Рахимбаев Акмал Азатбоевич.

Урганч давлат университети мустақил тадқиқотчиси.

Rakhimbaevakmal90@gmail.com

ЎЗБЕКИСТОН ХУДУДЛАРИНИ САНОАТГА ИХТИСОСЛАШУВ ДАРАЖАСИНИ ТАРМОҚЛАР БЎЙИЧА АНИҚЛАШ

Аннотация. Мақолада ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида саноатни ҳудудий ихтисослашув даражасини инобатга олган ҳолда стратегик лойиҳаларни амалга ошириш механизмлари ўрганилган. Жойлашув коэффициенти (LQ) усулидан фойдаланган ҳолда Ўзбекистон ҳудудларининг саноат тармоқларига ихтисослашув даражасига кўра гуруҳлаш амалга оширилган. Натижада, Ўзбекистон ҳудудларининг саноатга ихтисослашув даражасига кўра 3 гуруҳга ажратилган.

Калит сўзлар: саноат, агломерация, ишчи кучи, минтақа, ҳудудий саноат, жойлашув коэффициенти (LQ) агломерация индекси.

Rakhimbaev Akmal Azatboevich.

Independent researcher of Urganch State University

DETERMINATION OF THE LEVEL OF INDUSTRY SPECIALIZATION OF THE REGIONS OF UZBEKISTAN BY NETWORKS

Abstract. The article examines the mechanisms of implementation of strategic projects, taking into account the level of regional specialization of industry in the socio-economic development of regions. Using the location coefficient (LQ) method, the regions of Uzbekistan were grouped according to the level of specialization in industrial sectors. As a result, the regions of Uzbekistan were divided into 3 groups according to the level of industrial specialization.

Key words: industry, agglomeration, workforce, region, regional industry, location coefficient (LQ) agglomeration index.

Рахимбаев Акмал Азатбоевич

Независимый исследователь

Ургенчского государственного университета

ОПРЕДЕЛЕНИЕ УРОВНЯ ОТРАСЛЕВОЙ СПЕЦИАЛИЗАЦИИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА ПО СЕТЯМ

Аннотация. В статье рассматриваются механизмы реализации стратегических проектов с учетом уровня региональной специализации промышленности в социально-экономическом развитии регионов. С помощью метода коэффициента местоположения (LQ) регионы Узбекистана были сгруппированы по уровню специализации отраслей промышленности. В результате регионы Узбекистана были разделены на 3 группы по уровню промышленной специализации.

Ключевые слова: промышленность, агломерация, рабочая сила, регион, региональная промышленность, коэффициент местоположения (LQ), индекс агломерации.

Кириш. Ўзбекистон учун ҳам саноат соҳаси мамлакатдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг асосий ҳаракатлантирувчи кучи ҳисобланади. Шунга асосланганда, Ўзбекистоннинг маъмурий-худудий бошқарувчида саноат агломерацияларини шакллантириш ва уларни ривожлантиришга юқори даражада аҳамият қаратилиши лозим. Худудий бошқарув саноат агломерацияларини шакллантиришга қаратилган фаолиятлар нафақат иқтисодий самараларни, балки ижтимоий самараларни юзага чиқариши асосий ёндашув сифатида қаралиши лозим. Агломерацияларни шакллантиришнинг замонавий йўналиши эса худудлардаги иқтисодий ривожланишдаги фарқлар ва имкониятлар ҳамда рақобатдош афзалликларни инobatга олган ҳолда ишлаб чиқилиши лозим. Худудлар саноатини ривожланиш даражаси ва Ўзбекистон Республикаси саноатига қўшаётган ҳиссаларини инobatга олган ҳолда амалга оширилган гуруҳлаш натижаларига асосланиб, саноатни худудий ривожлантиришнинг стратегик йўналишларини белгилашга имкон беради.

Адабиётлар таҳлили. Саноат корхоналари худудий ресурс имкониятлари ва турли чекловлар туфайли муайян географик худудларда жойлашишга ва тарк этишга доимо мойиллик сезади. Корхоналарнинг географик жиҳатдан қисқа масофаларда жойлашуви асосида иқтисодий фаолиятнинг агломерацияси юзага келиб, худудининг саноатини ривожланиши учун ўзига хос афзалликлар яратади.[1]

Агломерациянинг таъсири нафақат минтақа ва худудий ривожланиш доирасида балки, эркин иқтисодий зоналар, саноат зоналари ва инновацион технопарклар яратишда ҳам ўзига хос йўналиш сифатида доимо ўрганиладиган илмий муаммолар сифатида қаралади.

Локализация иқтисодиёти (localization economies) – маҳаллийлаштириш иқтисодиётлари маълум бир географик худудда бир-бирига яқин жойлашиш орқали корхоналар ва тармоқлар қўлга киритиши мумкин бўлган иқтисодий афзалликларга ишора қилади. Ушбу концепция кўпинча шаҳар ва минтақавий иқтисодиёт билан боғлиқ бўлиб, худудларни саноатлашув динамикаси ва маълум жойларда иқтисодий фаолият концентрациясини тушунишда ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Урбанизация иқтисодиёти (urbanizatsion economiyes) — урбанизация иқтисодиёти деганда шаҳар ёки шаҳарларда иқтисодий фаолиятнинг ўсиши ва концентрацияси натижасида юзага келадиган иқтисодий афзалликлар ва имтиёзлар тушунилади. Урбанизация жараёни содир бўлиши одамлар ва корхоналар шаҳарларга кўчиб ўтиши билан турли хил ижобий иқтисодий самаралар пайдо бўлади. Ушбу урбанизация иқтисодларини, айниқса, шаҳар концентрациясининг афзалликларига эътибор қаратиб, маҳаллийлаштириш иқтисодиётларининг бир қисми сифатида кўриш мумкин.

Иқтисодий география ва бошқа ижтимоий фанлар тадқиқотчилари саноат фаолияти агломерациясини ўлчаш ва фазовий чегаралаш мақсадида бир қатор миқдорий усуллардан фойдаланганлар. Бироқ, бу усуллар адабиётда, хусусан, саноат ихтисослашувининг қайси даражаси агломерацияни белгилашини аниқлаш учун аниқ чегаравий қийматларни белгилаш билан боғлиқ муаммолар сақланиб келмоқда. [2]

Жойлашув коэффитсиенти агломерацияни ўлчаш учун кенг қўлланиладиган индексдир. Бироқ, жойлашув коэффитсиентининг фойдалилиги билан боғлиқ муаммо

— бу минтақада саноат учун агломерация мавжудлигини аниқлаш учун объектив чегара қийматини қандай олишдир.[3]

Биллингс С. Б., Жоҳнсон Э. Б.лар томонидан саноатнинг ихтисослашувини ҳудудий жиҳатдан аниқ ҳисоблашда жойлашув коэффитсиентини (LQ) усулидан фойдаланиш тавсия этилган.[4] Ли С., Уу К., Гао Х.лар томонидан Хитойнинг Хебей провинциясидаги 11 та шаҳарнинг 31 та ишлаб чиқариш саноатининг саноат жойлашуви коэффитсиенти асосида саноат агломерацияси аниқланган ва барча ҳудудлар ўртасида сезиларли фарқ борлигини асосланган.[5]

Жойлашув коэффиенти (LQ)ни ҳисоблаш ва талқин қилиш афзалликлари билан минтақавий саноат концентрациясини ўлчайди. Тегишли саноатларнинг биргаликда жойлашишини ва қўшни ҳудудларга концентрациянинг кучайишини ҳисобга оладиган янги саноат зоналарини аниқлашда ҳам муҳим усул сифатида қараш мақсадга мувофиқлиги Фрасассо А. ва бошқалар тадқиқотларида асослаб берилган.[6]

Хитойнинг шарқий қисмидаги қоғоз саноати агломерациянинг ривожланиши Зхенг Қ., Лин Б.лар тадқиқотларида ўрганилади[7]. Ўртача жойлашув коэффитсиенти 1,2278 коэффицентга тенг эканлигини аниқланиб, саноат ва минтақавий ривожланиш сиёсатидан кейин агломерациянинг характеристикаси заифлашиши аниқланган. Шунингдек, агломерация маълум даражага етганда (жойлашув коэффитсиенти 0,5447 дан юқори) саноат агломерацияси саноатнинг энергия самарадорлигини оширишга ижобий таъсир қилади аниқланади. Тажриба натижалари шуни кўрсатадики, ҳукумат минтақавий хусусиятларни ҳисобга олиши ва саноат корхоналарини ҳукмрон ҳудудда тўпланишига онгли равишда раҳбарлик қилиши керак эканлиги тақлиф этилади.

Намйлак Б., Спаллек W.лар саноат кластерларнинг географик тақсимотини маълум бир ҳудуддаги концентрациясини жойлашув усулидан (LQ) фойдаланиш асосида аниқлайди. LQ ва кластер аъзолари сони ўртасидаги корреляция коэффитсиентига қараб корхоналар сонини чекланган миқдорда иқтисодий самарадорликни ўзгаришларига баҳо беради.[8]

Тўқимачилик саноатининг ҳудудий ихтисослашув даражасини Ҳерфиндал-Ҳиршман индекси асосида аниқлаш З.А.Ҳакимов томонидан амалга оширилган.[9]

Ушбу ҳолатларни инобатга олганда ҳудудларда саноатни жойлаштиришда аниқ ихтисослашув даражасини аниқлаш муҳим йўналиш ҳисобланади.

Методология. Кўплаб тадқиқотларда саноат агломерацияларини аниқлашда агломерация индексидан фойдаланилади. Саноат агломерациясини баҳолаш учун бир нечта умумий индекслар қўлланилади:

Жойлашув коэффиенти (Location Quotient — LQ): LQ маълум бир соҳадаги маълум бир саноатнинг концентрациясини унга мос келувчи ҳудуддаги, кўпинча каттароқ минтақадаги ёки миллий ўртача кўрсаткичлар билан таққослайди. LQ индекс 1 дан катта бўлса танланган ҳудудда саноатнинг юқори концентрациясини билдиради. Жойлашув коэффиенти йирик географик бирликка (одатда мамлакат) нисбатан минтақанинг саноат ихтисослашувини ўлчайдиган аналитик статистикадир. LQ баъзи бир иқтисодий статистик кўрсаткичлар (даромадлар, ЯИМ, бандлик ва бошқалар) бўйича минтақавий жами саноатдаги улуши сифатида ҳисобланади, худди шу статистик маълумотлар бўйича миллий жами саноат улушига бўлинади.

$$LQ_{ij} = \frac{\frac{E_{ij}}{E_i}}{\frac{E_{Tj}}{E_T}} \quad (1.1)$$

Бунда,

LQ_{ij} – i минтақадаги j саноат учун жойлашув коэффициентини;

E_{ij} – i минтақада j саноатда бандлик;

E_i – i минтақадаги жами бандлик;

E_{Tj} – барча ҳудудлар бўйича j саноатида жами бандлик;

E_T – Барча тармоқлар ва ҳудудларда жами бандлик.

Қабул қилинадиган қийматлар қуйидагича талқин қилинади:

$LQ_{ij} > 1$ бўлса, миллий ўртача кўрсаткичга нисбатан i минтақасида j саноати кўпроқ жамланганлигини кўрсатади, бу эса ушбу соҳада нисбий ихтисослашувни англатади ва агломерациянинг юқори даражаси сифатида қаралади;

$LQ_{ij} < 1$ миллий ўртача кўрсаткичга нисбатан i минтақада j саноат камроқ жамланганлигини таклиф қилади, бу минтақа учун ушбу саноатда ихтисослашувнинг нисбатан камлигини кўрсатади ва ўртача агломерацияни англатади;

$LQ_{ij} = 1$ миллий даражада бўлгани каби и минтақада ҳам j саноати бир хил концентрацияга эга эканлигини англатади.

Бироқ агломерация даражаси бўйича аниқ чегара қийматларини олиш бўйича мутлоқ тасдиқланган фикр мавжуд эмас. Зҳенг Тиан тадқиқотларида Жойлашув коэффициентининг фойдалилиги билан боғлиқ муаммо — бу минтақада саноат учун агломерация мавжудлигини аниқлаш учун объектив чегара қийматини қандай олиш эканлиги таъкидланган.[10]

Таҳлил ва натижалар. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги давлат статистика агентлиги томонидан саноат статистикаси 4 та асосий катта гуруҳлар бўйича юритилади. Жумладан, “Тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш саноати”, “Ишлаб чиқарадиган саноати”, “Электр, газ, буғ билан таъминлаш ва ҳавони кондициялаш” ҳамда “Сув билан таъминлаш; канализация тизими, чиқиндиларни йиғиш ва утилизация қилиш” саноати. Ишлаб чиқариш саноатининг жами 24 та тармоқлари статистикаси барча ҳудудлар бўйича аниқланади (1-жадвал).

1-жадвал

Иқтисодий фаолият тури бўйича саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш,¹
млрд. сўм

Кўрсаткичлар	2022 йил	Саноат маҳсулоти ҳажмидаги улуши, %	Ишлаб чиқарадиган саноатдаги улуши, %
Саноат маҳсулоти ҳажми, млрд. сўм	553 265,0	100	
Тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш	52 093,5	9,42	
Ишлаб чиқарадиган саноат	460 491,8	83,23	100
Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш	57 547,3	10,4	12,5
Ичимликлар ишлаб чиқариш	16 111,3	2,9	3,5

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентни ҳузуридаги давлат статистика агентлиги маълумотлари

Тамаки маҳсулотлари ишлаб чиқариш	2 888,9	0,5	0,6
Тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш	62 850,7	11,4	13,6
Кийим ишлаб чиқариш	17 264,8	3,1	3,7
Тери ва унга тегишли маҳсулотлар ишлаб чиқариш	2 220,6	0,4	0,5
Ёғоч ва пўкак буюмлар (мебелдан ташқари), поҳол ва тўқиш учун материаллардан буюмлар ишлаб чиқариш	2 537,0	0,5	0,6
Қоғоз ва қоғоз маҳсулотлари ишлаб чиқариш	4 275,6	0,8	0,9
Ёзилган материалларни нашр қилиш ва акс эттириш	2 627,5	0,5	0,6
Кокс ва нефтни қайта ишлаш маҳсулотлари ишлаб чиқариш	16 095,9	2,9	3,5
Кимё маҳсулотлари ишлаб чиқариш	33 639,5	6,1	7,3
Асосий фармацевтика маҳсулотлари ва препаратлари ишлаб чиқариш	3 402,0	0,6	0,7
Резина ва пластмасса буюмлар ишлаб чиқариш	9 342,7	1,7	2,0
Бошқа нометал минерал маҳсулотлар ишлаб чиқариш	22 442,4	4,1	4,9
Металлургия саноати	107 071,9	19,4	23,3
Машина ва ускуналардан ташқари тайёр металл буюмлар ишлаб чиқариш	12 584,3	2,3	2,7
Компютерлар, электрон ва оптик маҳсулотлар ишлаб чиқариш	6 261,7	1,1	1,4
Электр ускуналар ишлаб чиқариш	14 388,0	2,6	3,1
Бошқа тоифаларга киритилмаган машина ва ускуналар ишлаб чиқариш	5 448,7	1,0	1,2
Автотранспорт воситалари, трейлерлар ва ярим прицеплар ишлаб чиқариш	51 396,2	9,3	11,2
Бошқа транспорт ускуналари ишлаб чиқариш	1 520,7	0,3	0,3
Мебел ишлаб чиқариш	3 996,7	0,7	0,9
Бошқа тайёр буюмлар ишлаб чиқариш	2 499,1	0,5	0,5
Машина ва ускуналарни таъмирлаш ва ўрнатиш	2 078,4	0,4	0,5
Электр, газ, буғ билан таъминлаш ва ҳавони кондициялаш	37 653,7	6,8	
Сув билан таъминлаш; канализация тизими, чиқиндиларни йиғиш ва утилизация қилиш	3 026,1	0,5	

1-жадвал маълумотларига кўра, тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш саноатининг жами саноатдаги улуши 2022 йилда 9,42 фоизни ташкил этган, ишлаб чиқарадиган саноатининг улуши эса 83,23 фоизни, Электр, газ, буғ билан таъминлаш ва ҳавони кондициялаш 6,8 фоизни ҳамда сув билан таъминлаш; канализация тизими,

чиқиндиларни йиғиш ва утилизация қилиш тармоғининг улуши 0,5 фоизни ташкил этган.

Ишлаб чиқарадиган саноатнинг таркибида жами 24 та асосий тармоқлар бўлсада, Парето тамойилига асосланганда қарийб 60,6 фоизи 4 та саноат тармоғига, жумладан: озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш, металлургия саноати ҳамда автотранспорт воситалари, трейлерлар ва ярим прицеплар ишлаб чиқариш саноати хиссасидир. Кимё маҳсулотлари ишлаб чиқариш, нометал минерал маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳамда машина ва ускуналардан ташқари тайёр металл буюмлар ишлаб чиқариш каби саноат тармоқлари ҳам кенг ривожланган.

Жойлашув коэффиценти (LQ) асосида хар бир ҳудуднинг саноат тармоқларига ихтисослашув даражасини аниқлаш имкони мавжуд. Бунинг учун қуйидаги статистикалардан фойдаланилади:

Республика ишлаб чиқариш саноати таркибида ҳудудларнинг улуши ҳамда ишлаб чиқариладиган саноат таркибида ҳудудларнинг улуши. Мазкур кўрсаткичлар асосида жойлашув коэффиценти (LQ) аниқлаш учун “Excell” пакет дастуридан фойдаланилади. 24 та тармоқ ҳамда 14 та ҳудудий бирликлар бўйича маълумотларни жамланма статистика 1-иловада акс этган.

Жойлашув коэффиценти (LQ) асосида саноат тармоқларига ихтисослашган ҳудудлар бўйича қуйидаги тартибда “Excell” дастури асосида гуруҳлаш мақсадга мувофиқ:

=ЕСЛИ(LQ >=СРЗНАЧ(тўплам);"А";ЕСЛИ(LQ >=1;"Б";"С"))

Бунда,

СРЗНАЧ(тўплам) – вилоятлар бўйича LQ -нинг ўртача миқдори;

“А” ихтисослашувнинг юқори даражаси,

“Б” – ихтисослашувнинг ўрта даражаси;

“С” – ихтисослашув қуйи даражаси;

2-жадвал

Иқтисодий фаолият тури бўйича ҳудудий бирликларни ихтисослашув даражасини аниқлаш¹

Тармоқлар	Қорақалпоғи стон Республикаси	Андижон	Бухоро	Жиззах	Қашқадарё	Навой	Наманган	Самарқанд	Сурхондарё	Сирдарё	Тошкент	Фарғона	Хоразм	Тошкент ш.
Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш	Б	С	Б	С	А	С	А	А	А	А	С	Б	А	С
Ичимликлар ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	А	С	С	С	С	С	Б	А
Тамаки маҳсулотлари ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	С	А	С	С	С	С	С	С

¹ Муаллиф томонидан тузилган

Тармоқлар	Қорақалпоғи стон Республикаси	Андижон	Бухоро	Жиззах	Қашқадарё	Навой	Наманган	Самарқанд	Сурхондарё	Сирдарё	Тошкент	Фарғона	Хоразм	Тошкент ш.
Тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш	Б	С	Б	А	А	С	А	Б	А	А	С	А	А	С
Кийим ишлаб чиқариш	С	А	С	С	С	С	А	С	А	А	А	А	С	С
Тери ва унга тегишли маҳсулотлар ишлаб чиқариш	С	А	С	С	С	С	А	А	С	А	С	А	С	С
Ёғоч ва пўкак буюмлар (мебелдан ташқари), поҳол ва тўқиш учун материаллардан буюмлар ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	Б	С	А	А	Б	А	С	А
Қоғоз ва қоғоз маҳсулотлари ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	А	Б	Б	А
Ёзилган материалларни нашр қилиш ва акс эйтириш	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	А
Кокс ва нефтни қайта ишлаш маҳсулотлари ишлаб чиқариш	С	С	А	С	С	С	С	С	А	С	С	А	С	С
Кимё маҳсулотлари ишлаб чиқариш	А	С	С	С	А	А	А	С	С	С	А	А	С	С
Асосий фармацевтика маҳсулотлари ва препаратлари ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	Б	С	С	А	С	С	С	А
Резина ва пластмасса буюмлар ишлаб чиқариш	С	С	С	А	С	С	А	А	С	Б	А	А	С	А
Бошқа нометал минерал маҳсулотлар ишлаб чиқариш	С	С	С	А	С	С	С	С	А	А	Б	А	С	С

Тармоқлар	Қорақалпоғи стон Республикаси	Андижон	Бухоро	Жиззах	Қашқадарё	Навой	Наманган	Самарқанд	Сурхондарё	Сирдарё	Тошкент	Фарғона	Хоразм	Тошкент ш.
Металлургия саноати	С	С	С	С	С	А	С	А	С	С	А	С	С	А
Машина ва ускуналардан ташқари тайёр металл буюмлар ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	А	А	С	А	А	С	А	С	А
Компютерлар, электрон ва оптик маҳсулотлар ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	А	С	С	А
Электр ускуналар ишлаб чиқариш	С	С	С	А	С	С	А	С	С	С	С	С	С	А
Бошқа тоифаларга киритилмаган машина ва ускуналар ишлаб чиқариш	С	С	С	С	С	С	С	С	С	А	С	С	А	А
Автотранспорт воситалари, трейлерлар ва ярим прицеплар ишлаб чиқариш	С	А	С	А	С	С	С	А	С	С	С	С	А	С
Бошқа транспорт ускуналари ишлаб чиқариш	С	А	А	С	С	С	С	С	С	С	А	А	С	А
Мебел ишлаб чиқариш	С	С	С	А	С	С	А	Б	А	С	А	А	С	А
Бошқа тайёр буюмлар ишлаб чиқариш	С	С	С	Б	С	С	А	С	С	А	С	С	С	А
Машина ва ускуналарни таъмирлаш ва ўрнатиш	С	С	С	С	С	С	С	С	А	Б	Б	С	С	А

Ихтисослашувнинг юқори даражаси жойлашув коэффициентнинг максимал ва ўртача миқдорлари оралиғидаги тўпламларга кўра гуруҳлаш тавсия этилади (А). Мазкур тўплам бўйича ҳар бир саноат тармоғи учун алоҳида ажратиб олинади. Тармоқлар бўйича ҳудудий бирликларни гуруҳлаш натижалари 2-жадвалда акс этган. Ушбу жадвал асосида Ўзбекистон Республикасининг ҳудудий бирликларининг саноат тармоқларига “А” ихтисослашувнинг юқори даражаси, “Б” – ихтисослашувнинг ўрта даражаси ҳамда “С” – ихтисослашув куйи даражаси каби меъзонлар асосида гуруҳлаш амалга оширилган. Жумладан, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришга юқори ихтисослашган ҳудудлар

сифатида Наманган, Самарқанд, Сурхондарё, Сирдарё, Қашқадарё ва Хоразм вилоятларини келтириб ўтиш мумкин. Республикадаги энг ривожланган саноат тармоғи ҳисобланган тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришга юқори ихтисослашув Жиззах, Қашқадарё, Сурхондарё, Сирдарё, Фарғона, Хоразм ҳамда Наманган вилоятларни ажратиб кўрсатиш мумкин.

Хулоса ва тавсиялар. Юқоридаги таҳлилий натижалар шундан далолат берадики, ҳудудларнинг маълум саноат соҳасида юқори ихтисослашуви агломерацияларни шаклланишининг асосий манбаси ҳисобланади. Шунга мувофиқ ҳудудларда саноат кластерларини шакллантириш бўйича лойиҳалар амалга оширилиши лозим.

Саноатни ихтисослашув даражаси юқори бўлса, бу саноат корхоналарида ресурс салоҳиятидан фойдаланишни оширади. Бундай ҳолатда, юқори технологик саноат тармоқларида ресурс салоҳиятидан фойдаланиш даражаси юқори бўлади. Бу, саноат корхоналарининг ишончли ва барқарор иқтисодий ўсишга эришиш учун муҳим аҳамиятга эга.

Агар саноатнинг ихтисослашуви юқори бўлса, бу маълум бир минтақа ёки мамлакат муайян тармоқларда иқтисодий фаолиятнинг сезиларли концентрациясига эга эканлигини англатади. Юқори саноат ихтисослашуви ижобий ва салбий таъсир кўрсатиши мумкин ва унинг таъсири турли омилларга боғлиқ.

Амалда саноат ихтисослашувининг оптимал даражаси минтақанинг ўзига хос хусусиятларига, жумладан унинг ресурслари, малакаси ва халқаро иқтисодий муҳим билан алоқаларига боғлиқ. Олимлар томонидан мақбул даражадаги ихтисослашув рағбатлантирилади, Шунга кўра, иқтисодий барқарорликни ошириш учун саноат доимий диверсификацияланиши керак.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Rosenthal S. S., & Strange W. C. (2003). Geography, industrial organization, and agglomeration. *Review of Economics and Statistics*, 85(2), 377-393
2. O'Donoghue D., Gleave B. A note on methods for measuring industrial agglomeration // *Regional studies*. – 2004. – Т. 38. – №. 4. – С. 419-427.
3. Tian Z. Measuring agglomeration using the standardized location quotient with a bootstrap method // *Journal of Regional Analysis & Policy*. – 2013. – Т. 43. – №. 2. – С. 186-197..
4. Биллингс С. Б., Жоҳнсон Э. Б. Тҳе лосатион қуотиент ас ан эстиматор оф индустриал сонсэнтратион // *Регионал Ссиенсэ анд Урбан Эсономисс*. – 2012. – Т. 42. – №. 4. – С. 642-647.
5. Li C., Wu K., Gao X. Manufacturing industry agglomeration and spatial clustering: Evidence from Hebei Province, China // *Environment, Development and Sustainability*. – 2020. – Т. 22. – С. 2941-2965.
6. Fracasso A., Vittucci Marzetti G. Estimating dynamic localization economies: the inadvertent success of the specialization index and the location quotient // *Regional studies*. – 2018. – Т. 52. – №. 1. – С. 119-132.
7. Zheng Q., Lin B. Impact of industrial agglomeration on energy efficiency in China's paper industry // *Journal of cleaner production*. – 2018. – Т. 184. – С. 1072-1080.
8. Namyślak B., Spallek W. Spatial concentration of creative industries and location of creative clusters in Poland // *GeoJournal*. – 2022. – Т. 87. – №. 6. – С. 4837-4849.

9. З.А.Хакимов. Тўқимачилик кластерларини шакллантириш методологиясини такомиллаштириш. DSc илмий даражасини олиш учун диссертация автореферати. ТДИУ, Тошкент-2023 й. 13-бет
10. Tian Zheng. "Measuring agglomeration using the standardized location quotient with a bootstrap method." *Journal of Regional Analysis & Policy* 43.2 (2013): 186-197.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 1 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).